

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Afschaffen van de Basisbeurs: van ruilen komt huilen

Dijkstra, H.; Pinna, S.

Citation

Dijkstra, H., & Pinna, S. (2021). Afschaffen van de Basisbeurs: van ruilen komt huilen. *Bestuurskundige Berichten*, 36(1), 37-39. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212657>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212657>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Afschaffen van de Basisbeurs

Van ruilen komt huilen

Haije Dijkstra

Sebastiano Pinna

“De herinvoering van de basisbeurs, in enigerlei vorm, ligt niet in de rede”, aldus professor Caminada in het februari-nummer 2020 van de Bestuurskundige Berichten. Het leenstelsel voor studenten werd in 2015 ingevoerd om geld te kunnen investeren in de kwaliteit van het onderwijs. In die zin is er sprake van een uitruil, geeft ook professor Caminada aan: “Via het sociaal leenstelsel wordt aan de student een investering gevraagd in zijn eigen toekomst voor beter onderwijs”. Meer dan 600.000 studenten zijn na de invoering van het leenstelsel gestart met een bachelor- of masteropleiding. Van de studenten met een lening lag het gemiddelde bedrag in 2019 boven de €700 per maand. De gemiddelde student uit de leenstelselgeneratie begint zijn werkzame leven met €25.000 schuld bij de overheid. Doordat de positie van het leenstelsel wankelt en momenteel hoog op de politieke agenda staat, groeit het belang om aan te tonen hoe de generatie 2015-2019 massaal leende, maar niet profiteerde van beloofde kwaliteitsverbetering.

2015-2020: een uitruil

Op 28 mei 2014 sloot kabinet Rutte-II een akkoord met oppositiepartijen D66 en GroenLinks over het invoeren van een sociaal leenstelsel. Deze werd op 1 september 2015 ingevoerd voor studenten in het hoger onderwijs. Volgens de Memorie van Toelichting van de wet was het echter geen wetsvoorstel om bij te dragen aan de structurele houdbaarheid van de overheidsfinanciën: *“Dit wetsvoorstel betreft dus met nadruk geen bezuinigingsmaatregel, maar een stelselwijziging”*. Het was daarmee eerder een middel om ook in crisistijd te kunnen investeren in de kwaliteit van het hoger onderwijs. Met wat bestuurlijke vertraging heeft minister Van Engelshoven vrij laat, pas in april 2018, een sectorakkoord met universiteiten, hogescholen en studentenvakbonden gesloten. In de Kwaliteitsafspraken 2019-2024 is opgenomen hoe en waaraan de inkomsten uit de afschaffing van de basisbeurs - bijna 1 miljard! - wordt besteed in

kwaliteitsverbetering van het onderwijs. In 2019 was er in totaal €192 miljoen beschikbaar om te investeren in hoger onderwijs. Dat bedrag stijgt vervolgens elk jaar, tot meer dan €573 miljoen in 2024. Door de bestuurlijke vertraging zijn de investeringen in kwaliteitsverbetering pas ná 2019 doorgevoerd. Om ervoor te zorgen dat studenten vóór 2019 toch ook konden genieten van kwaliteitsverbeteringen moest er op korte termijn na het afschaffen van de studiebeurs €600 miljoen uit het eigen vermogen van hogescholen en universiteiten worden geïnvesteerd in kwaliteitsverbeteringen. Volgens een rapport van de Algemene Rekenkamer in 2018 is het echter niet waarschijnlijk dat deze voorinvesteringen ook daadwerkelijk zijn uitgevoerd. Minister Van Engelshoven gaf aan dat studenten die zich hierdoor tekortgedaan voelen, een compensatie maar met het instellingsbestuur moesten regelen.

Anno 2020: de verloren generatie

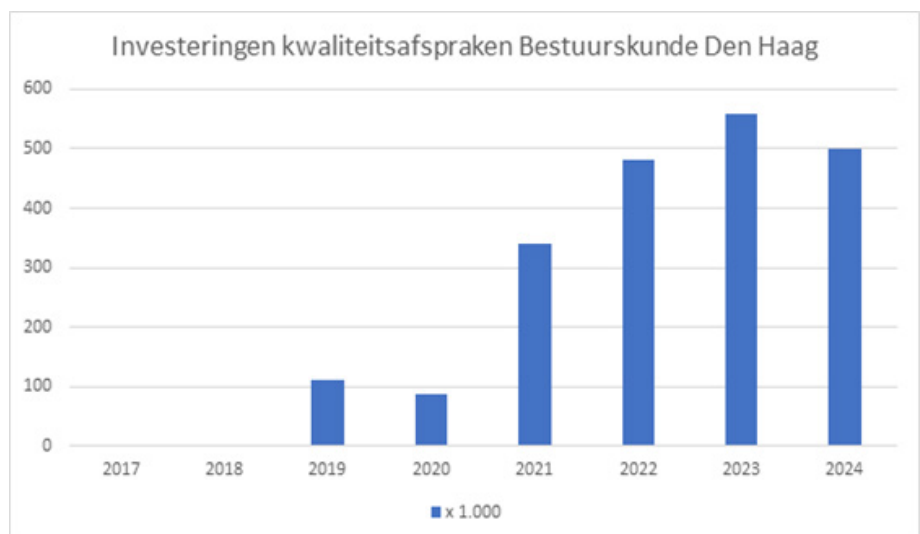
De generatie studenten tussen 2015 en 2019 is de eerste generatie leenstelstudenten, maar heeft gedurende haar studententijd dus niet de beloofde onderwijsverbetering gekregen. Als compensatie - of beter gezegd: afdankertje - krijgen deze studenten na het behalen van hun bachelor én master (!) een voucher van €2000, die slechts gebruikt mag worden om nog langer te gaan studeren. Met een nog hogere studieschuld als gevolg. Bovendien zijn kosten voor een tweede master (wanneer de eerste is afgerond) soms hoger dan €10.000 per jaar, op basis waarvan men zich kan afvragen wat de toegevoegde waarde is van deze €2000 voucher.

Deze generatie studenten heeft met nog veel meer problemen te kampen. De coronacrisis heeft roet in het eten van studiejaren 2019-2020 en 2020-2021 gegooid, waarin kwaliteitsverbeteringen voor het eerst zouden moeten zijn doorgevoerd. In plaats daarvan zitten studenten in hun badjas achter hun laptop moedeloos colleges te kijken, met toenemende eenzaamheid, stress en depressie tot gevolg en tegelijkertijd zien zij hun studieschuld oplopen. Om nog niet eens te beginnen over het steeds groter wordende huizentekort, extreem hoge huren en klimaatverandering die de toekomst van deze studenten nog onzekerder maakt. De leenstelselgeneratie heeft het niet getroffen.

Post-2020: besteding van kwaliteitsgelden

De sectorakkoorden zijn dus opgesteld en de eerste kwaliteitsverbeteringen zijn doorgevoerd: tijd voor een eerste evaluatie. Het instituut Bestuurskunde is een mooie case-study voor de problemen met de kwaliteitsgelden. Uit interne stukken van de faculteit FGGA blijkt dat er in totaal €8,4 miljoen beschikbaar is voor de periode 2019-2024. Het instituut Bestuurskunde heeft recht op 25% van dat bedrag. Dat gaat om €2,08 miljoen, bestemd voor de periode 2019-2024. Uit die pot worden verschillende plannen gefinancierd. Zo gaat de bachelor Bestuurskunde over op verplichte matching in 2021, wordt er meer ingezet op 'activerend onderwijs' en komt er een inwerkprogramma voor nieuwe werkgroepdocenten. De echte investeringen komen daarbij pas na de eerste twee jaar. In 2019 was budget van het instituut Bestuurskunde €110.000 (zie de door ons gemaakte figuur 1). In 2020 lag dat nog lager, op €88.000. Met ongeveer 1.200 bestuurskundestudenten betreft dit een investering van ongeveer €6 per persoon per maand in 2020. Ter vergelijking: de basisbeurs voor een uitwonende student in 2015 was €286,15 per maand. De echte investeringen in de kwaliteit van het hoger onderwijs komen bovendien pas na 2021, waardoor studenten die tussen 2015 en 2019 begonnen zijn, amper profiteren.

© All rights reserved by N.Otto via flickr.com

Politieke arena: herintroductie van de basisbeurs?

Uiteindelijk is duidelijk dat er iets moet veranderen voor de generatie die de dupe is geworden van de invoering van het leenstelsel. Dit lijkt ook te gebeuren: steeds meer partijen steunen het leenstelsel niet meer, zelfs niet veel van de partijen die de invoering ervan hebben gesteund. De verkiezingen in maart lijkt voor de Tweede Kamer de mogelijkheid om deze verandering op korte termijn van de grond te krijgen. In oktober 2020 is al eens een motie van Kuzu in de Kamer verworpen: hij pleitte voor herinvoering van de basisbeurs met volledige compensatie voor de leenstelselgeneratie. In de cirkeldiagrammen hieronder hebben wij gekeken of er ten eerste voldoende

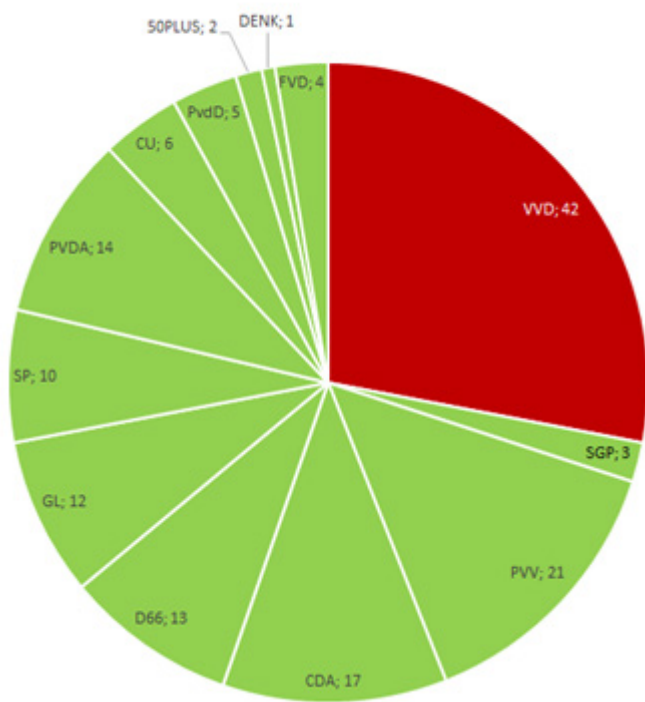

politieke wil is voor het herinvoeren van de basisbeurs en ten tweede voor een compensatie voor de generatie 2015-2019. Een noot die wij hierbij maken is dat uit wordt gegaan van de hele generatie 2015-2019. De overheid en politieke partijen gaan uit van 2015-2018, omdat in 2019 al wat kwaliteitsverbeteringen zijn doorgevoerd: zij zouden dus geen compensatie hoeven te krijgen. Op basis van de cijfers - zie vorige paragraaf - kan men echter concluderen dat deze investeringen zo miniem zijn, dat ook de studenten die begonnen zijn in studiejaar 2019 compensatie verdienen.

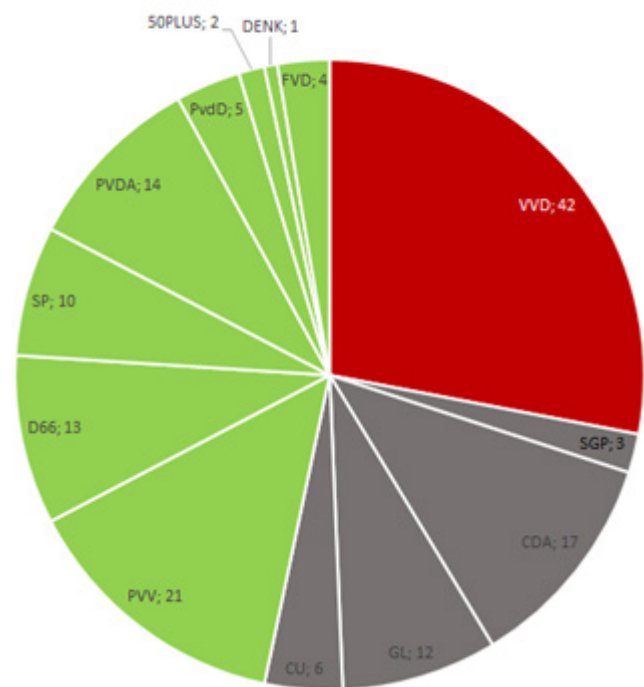
Deze berekening is door ons gemaakt op basis van de huidige zetelverdeling volgens de peilingen op 15 december 2020 van I&O Research, Kantar en EenVandaag. Op basis van de verkiezingsprogramma's van alle partijen en het stemgedrag in de Tweede Kamer over motie-Kuzu

kan worden geconcludeerd dat er een ruime meerderheid is voor de herinvoering van de basisbeurs: maar liefst 108 zetels kunnen worden behaald. Een eerlijke compensatie voor de leenstelselgeneratie lijkt daarentegen nog een hoofdpijndossier in Den Haag. In ieder geval kan op basis van de huidige zetelverdeling in de peilingen worden geconcludeerd dat 70 zetels te behalen zijn voor meer compensatie voor de leenstelselgeneratie, wat dus niet genoeg is voor de benodigde 76 zetels. Bovendien is D66 de enige partij die zich in haar verkiezingsprogramma heeft uitgelaten over de aard van de compensatie: een vouchervan €4000. Het CDA, CU en GroenLinks benoemen helemaal geen compensatie in hun verkiezingsprogramma. SP, PvdA, PVV, PvdD, 50PLUS, SGP en FvD geven aan dat zij compensatie willen, maar wat voor compensatie dit mag zijn is volstrekt onduidelijk. Hun verkiezingsprogramma's tasten hierover in het duister.

Zetelverdeling voor herinvoering basisbeurs

Zetelverdeling voor compensatie generatie 2015-2019

*op basis van de peilingen van 15 december
Groen = voor, rood = tegen, grijs = onbekend

Conclusie

De leenstelselgeneratie heeft de studiebeurs dus net gemist, maar zou die wel moeten hebben ingeruild voor kwaliteitsverbeteringen in het onderwijs. Wat blijkt: van ruilen komt huilen. De kwaliteitsverbeteringen komen heel traag op gang - en zelfs in 2020 kunnen studenten daar amper de vruchten van plukken, vanaf 2021 wordt het grote geld pas geïnvesteerd - waardoor een hele generatie studenten enerzijds geen studiebeurs heeft mogen ontvangen en anderzijds niet heeft mogen genieten van onderwijsverbetering. De potentiële herinvoering van de studiebeurs stemt hoop, alhoewel je natuurlijk niet op politieke besluiten vooruit moet lopen. Dit scenario betekent wel dat de komende generatie studenten én een basisbeurs ontvangen én gaan genieten van de kwaliteitsverbeteringen. Dat wordt hen uiteraard van harte gegund, maar de leenstelselgeneratie is dan dubbel en dwars benadeeld. Politieke partijen moeten dus in hun verkiezingsprogramma's heel duidelijk aangeven wat voor compensatie zij nastreven, zodat studenten weten waar ze aan toe zijn als ze op 17 maart in het stemhokje staan. Dát er compensatie moet komen is evident. Wát voor compensatie moet nog blijken.